

مجله توسعه و سرمایه / سال دوم / شماره ۳ / بهار و تابستان ۱۳۸۸ / صفحات ۸۷-۱۱۰

بررسی ارتباط کیفیت سود و بازده سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر ناصر ایزدی‌نیا*

سید یاسر نظرزاده**

تاریخ پذیرش: ۸۸/۱/۲۰

تاریخ دریافت: ۸۷/۸/۱۴

چکیده

گرچه رقم سود گزارش شده شرکت‌ها جزء اصلی‌ترین مبانی تصمیم‌گیری در بازار سرمایه به حساب می‌آید، وجود مواردی چون برآوردها، روش‌های گوناگون حسابداری و در نهایت هموارسازی و مدیریت سود، نقش اطلاعاتی آن را به عنوان مبنای مهم تصمیم‌گیری در بازار سرمایه تهدید می‌کند. این پژوهش به دنبال ارائه معیارهای مناسب اندازه‌گیری کیفیت سود و رابطه آن با بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. در این تحقیق به منظور دستیابی به شاخص جامع اندازه‌گیری کیفیت سود به مطالعه پانزده مورد از تحقیقات اخیر پرداخته شد و ده معیار مشترک انتخاب گردید که اولاً مورد توافق بیشتر پژوهشگران و ثانیاً قابل بررسی در بورس اوراق بهادار تهران باشد. فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه مستقیم بین کیفیت سود (متغیر مستقل) و بازده سهام مطرح شد و در سه سطح کیفیت سود زیاد، متوسط و کم ارتباط آن با بازده سهام مورد سنجش قرار گرفت. بررسی فرضیه‌های تحقیق به کمک تجزیه و تحلیل رگرسیون در دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۸۰ نشان می‌دهد که بین بازده سهام و کیفیت سود در سطوح مختلف زیاد، متوسط و کم رابطه وجود دارد و نتیجه‌گیری می‌شود که

* استادیار گروه حسابداری دانشگاه اصفهان n_izadnia@mail.yahoo.com

** کارشناس ارشد حسابداری

سرمایه‌گذاران به کیفیت سود توجه دارند و تغییرات قیمت سهام و به تبع آن بازده سهام تحت تأثیر معیار کیفیت سود قرار می‌گیرد و ارتباط خطی قابل تأیید است.

کلید واژه‌ها: سود و بازده سهام، بورس اوراق بهادار، سهام شرکت‌ها، پژوهش‌های حسابداری.

C12,C33,G11,M41: JEL

۱- مقدمه

بازار سرمایه در اقتصاد کشورها نقش مهم و حیاتی ایفا می‌کند. این بازار نه تنها پول‌ها و سرمایه‌های را کد را از طریق شرکت‌ها به فعالیت می‌اندازد؛ بلکه خود به عنوان شاخص رونق اقتصادی کشورها رفتار می‌کند. بنابراین توجه به این بازار و مبانی اساسی تصمیم‌گیری در آن ضروری است. یکی از عناصر کلیدی تصمیم‌گیری در چنین بازارهایی، صورت‌های مالی شرکت‌ها به ویژه صورت سود و زیان آنهاست که بیانگر نتیجه فعالیت عملیاتی واحد تجاری در یک دوره مالی است که رقم نهایی آن نیز به عنوان مبنای بیشتر تصمیم‌گیری‌ها، مدل‌های ارزشیابی و قیمت‌گذاری سهام تلقی می‌شود به گونه‌ای که صحت، دقت، قابلیت اعتماد، اطمینان، قابلیت پیش‌گویی و تحقق آن با صحت تصمیم‌گیری‌ها و ارزشیابی‌ها رابطه مستقیمی خواهد داشت.

با توجه به واقعیت‌هایی هم‌چون تضاد منافع بین تهیه‌کنندگان اطلاعات و سرمایه‌گذاران، استفاده از برآورد و تخمین در محاسبه برخی از عناصر سود و زیان، امکان استفاده از روش‌های گوناگون پذیرفته شده حسابداری و موضوعاتی هم‌چون هموارسازی و مدیریت سود، کاربرد سود به عنوان معیار تصمیم‌گیری را مورد تهدید قرار می‌دهد که این امر، لزوم بررسی موضوع کیفیت سود را دو چندان می‌سازد.

یکی از روش‌های کاهش این مخاطرات، توجه به عناصر سازنده سود است که در مجامع حرفه‌ای به عنوان «کیفیت سود» مطرح است. اگرچه تعریف و الگوی جامعی از این رویکرد تاکنون ارائه نشده، این تحقیق، با جمع‌آوری الگوهای پراکنده و جزئی ارائه شده در این زمینه به دنبال ارائه مدل بیان‌کننده رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام شرکت‌های

پذیرفته شده در بورس تهران است که امید می‌رود به تصمیم‌گیری و کاهش مخاطرات و ابهامات در بازار سرمایه کمک شایانی بکند.

بنابراین اهداف تحقیق به شرح زیر است:

- ۱- ارزیابی محتوای اطلاعاتی کیفیت سود؛ به ویژه از نظر توان پیش‌بینی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
- ۲- جمع‌آوری شواهد تجربی در خصوص این‌که تا چه حد سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران مالی، سودهای گزارش شده را مورد ارزیابی قرار می‌دهند.
- ۳- شناسایی عوامل معرف کیفیت سود

۲- ادبیات و پیشینه تحقیق

اهداف حسابداری و گزارش‌گری مالی از نیازها و خواسته‌های اطلاع‌آیندهاستفاده کنندگان نشأت می‌گیرد. هدف اصلی گزارش‌گری مالی، بیان تأثیرات اقتصادی رویدادها و عملیات مالی بر وضعیت و عملکرد واحد تجاری به منظور کمک به استفاده‌کنندگان بالفعل و بالقوه برای اتخاذ تصمیمات مالی در ارتباط با واحد تجاری است. ابزار اصلی انتقال اطلاعات به این افراد، صورت‌های مالی اساسی شامل ترازنامه، صورت سود و زیان و صورت جریان وجوه نقد است که محصول نهایی فرآیند حسابداری و گزارش‌گری مالی به شمار می‌رود.

مدیران، تحلیل‌گران مالی و سرمایه‌گذاران، بیشترین توجه خود را به سود گزارش شده شرکت‌ها اختصاص داده‌اند. مدیران از حفظ روند رو به رشد سود بهره‌مند می‌شوند؛ زیرا پاداش آنها به میزان سود شرکت‌ها بستگی دارد. تحلیل‌گران مالی درگیر تجارت پردازش و تفسیر اطلاعات هستند و درک صحیح کیفیت سود، بخش اساسی این فرآیند است. انتشار خیرهای خوب در مورد سود شرکت‌ها به طور قابل ملاحظه‌ای بر قیمت سهام تأثیر می‌گذارد و بعید است که حساسیت و وسواس بازار نسبت به ارزیابی عملکرد مبتنی بر سود کاهش یابد. هم‌چنین تمرکز بازار بر سود خالص باعث عدم توجه به سایر شاخص‌های ارزیابی عملکرد شده است در حالی که باید به این موضوع نیز توجه شود که

آیا سود خالص گزارش شده، نتیجه نهایی فرآیند گسترده حسابداری مورد نظر مدیران بوده است یا خیر.

در سال‌های آغازین هزاره سوم، گزارش‌گری مالی به دلیل خدشه دار شدن اعتبار آن در جلب اعتماد عمومی با بحران‌هایی روبه‌رو شد. افزایش شمار تقلب‌ها که با ورشکستگی شرکت‌های بزرگ در هم آمیخته بود، نگرانی‌هایی را درباره کیفیت سود و صحت گزارش آن به همراه داشت. تا چند سال قبل، اغلب تحقیقات مالی در زمینه ارزیابی تأثیر سود حسابداری بر قیمت و بازده سهام صورت می‌گرفت و برای کیفیت سود اهمیت چندانی قائل نبودند. اما در سال‌های اخیر به دنبال ورشکستگی تعدادی از شرکت‌های عظیم دنیا، پژوهشگران و تحلیل‌گران مالی، توجه خود را از تأکید صرف بر رقم سود (کمیت) به سوی کیفیت سود معطوف کرده‌اند (بولو، ۱۳۸۵). کیفیت سود از جنبه‌های با اهمیت ارزیابی سلامت مالی شرکت‌ها است که مورد توجه سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و سایر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی قرار گرفته است. کیفیت سود به توانایی سود گزارش شده در انعکاس سود واقعی، سودمندی در پیش‌بینی سود آینده و هم‌چنین به ثبات، پایداری و عدم تغییرپذیری سود گزارش شده اشاره دارد (بلوواری^۱، ۲۰۰۵).

صرف‌نظر از چگونگی استفاده از ارقام سود گزارش شده، کیفیت سود باید مدنظر قرار گیرد. کیفیت سود در تحقیقات مختلف تعاریف متعددی دارد و اجماعی در مورد آن نیست. در این بخش سعی می‌شود عمده‌ترین تعاریف و روش‌های ارزیابی آن، طبقه‌بندی، و مروری بر مطالعات قبلی انجام شود.

برخی تحلیل‌گران مالی، کیفیت سود را سود عادی و مستمر، تکرارپذیر و ایجادکننده جریان نقدی حاصل از عملیات می‌دانند. آنها معتقدند که کیفیت سود، رقمی بین سود خالص گزارش شده و جریان نقدی حاصل از عملیات، منهای ارقام غیرتکراری است. روسین^۲ (۱۹۹۹) اظهار می‌دارد، سودی که با ثبات‌تر باشد با کیفیت‌تر است.

^۱ . Bellovary

^۲ . Revsine

ریچاردسون و همکاران^۱ (۲۰۰۱) کیفیت سود را بر اساس میزان پایداری سودهای فعلی در دوره‌های آینده تعریف کرده‌اند. بنابراین سودی که تداوم بیشتری داشته باشد با کیفیت بیشتر در نظر گرفته می‌شود.

دیچاو و دیجیو^۲ (۲۰۰۲) کیفیت بهتر سود را ناشی از کاهش اقلام تعهدی عملاً پانده سال جاری می‌دانند.

پرات^۳ (۲۰۰۳) کیفیت سود را میزان متفاوت بودن سود گزارش شده در صورت سود و زیان با سودهای واقعی تعریف کرده است.

میخائیل و همکاران^۴ (۲۰۰۳) کیفیت سود را بر اساس میزان توانایی سودهای گذشته در پیش‌بینی جریان‌های نقدی آینده تعریف کرده‌اند.

استفاده و به‌کارگیری تعاریف و مفاهیم مختلف در مورد کیفیت سود توسط محققان و تحلیل‌گران موجب ایجاد مدل‌های مختلف اندازه‌گیری کیفیت سود شده است. هر کدام از مدل‌های ارزیابی کیفیت سود برای اهداف محدودی کاربرد دارد و با اینکه هر مدل از معیارهای مختلفی استفاده کرده است، هیچ کدام دیدگاه جامعی از کیفیت سود ارائه نمی‌کند.

تحقیقات بلوواری و همکاران

در این تحقیقات، کیفیت سود، قابلیت سود گزارش شده در انعکاس سود واقعی، کمک به پیش‌بینی درآمد‌های آینده و هم‌چنین پایداری و ثبات سودآوری و عدم تغییرپذیری تعریف شده است. در مدل ارائه شده توسط این پژوهشگران از ۵۱ معیار مطرح شده در ۸ مدل ارزیابی کیفیت سود (مرکز تحلیل و تحقیقات مالی، پژوهشگران مطالعات تجربی، تحقیقات سرمایه‌فورد، تحقیقات لو-تیاگاراگان، مریل لانسچ، ریموند جیمز، اس اند پی و دیوید بیانکو^۵) ۲۰ معیار که در دو یا تعداد بیشتری مدل استفاده شده بود، انتخاب

¹ Richardson. et al

² Dechow & Dichev

³ Pratt

⁴ Mikhail et al

⁵ UBS (David Bianco)

گردید تا شاخص اندازه گیری مستقلی برای ارزیابی کیفیت سود گزارش شده شرکت‌ها فراهم آید. مدل ارزیابی کیفیت سود (EQA)^۱ مطرح شده توسط بلواری از ۸ مدل ارائه شده در تحقیقات قبل جامع تر است و کیفیت سود را از طریق اختصاص دادن امتیازی در دامنه یک تا پنج برای هر کدام از ۲۰ معیار انتخابی ارزیابی می‌کند که در مجموع ۱۰۰ امتیاز امکان پذیر است. امتیاز یک بر کیفیت سود کم دلالت دارد و امتیاز پنج کیفیت سود زیاد را نشان می‌دهد، اما امتیاز مدل (EQA) می‌تواند بین ۱۰۰-۲۰ تغییر کند. بر این اساس، طبقه‌بندی شرکت‌ها به شرح زیر است:

نمایه شماره ۱، طبقه‌بندی شرکت‌ها بر حسب امتیاز

امتیاز	درجه (دسته)
A	۸۵-۱۰۰
AB	۶۹-۸۴
B	۵۲-۶۸
BC	۳۵-۵۱
C	۲۰-۳۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱. Earnings Quality Assessing

نمایه ۲، خلاصه‌ای از معیارهای استفاده شده در مطالعه بلوواری و همکارانش را نشان

می‌دهد:

ردیف	معیارهای اندازه‌گیری
۱	موضوعات تشخیص در آمد (انتقال در آمد به دوره های آینده: کمترین امتیاز EQA یعنی یک)
۲	سود ناخالص (در ارتباط با صنعت هر چه بیشتر باشد: امتیاز بیشتر EQA یعنی پنج) فروش
۳	درآمد عملی آینده (در ارتباط با صنعت هر چه بیشتر باشد: امتیاز بیشتر EQA یعنی پنج) فروش
۴	تغییرپذیری سود (هر چه تغییرپذیری بیشتر باشد، امتیاز کمتر)
۵	مازاد وجه نقد حاصل از عملیات بر سود خالص (اختلاف بزرگتر: امتیاز بالاتر)
۶	موضوعات تشخیص هزینه (انتقال هزینه به دوره های آینده: امتیاز کمتر)
۷	اجاره عملی آینده (رخداد و مبالغ بیشتر: امتیاز کمتر)
۸	تحقیق و توسعه R&D (کاهش آن: امتیاز کمتر)
۹	هزینه های طرح اختیار تملک سهام (مبالغ بزرگتر مؤثر بر سود: امتیاز کمتر)
۱۰	مزایا و مخارج بازنشستگی (با توجه به صنعت و روند آن، رخداد و مبالغ بزرگتر: امتیاز کمتر)
۱۱	سود و زیان ناشی از فروش دارایی ها (در صورت منفی بودن به روند و صنعت توجه شود). فروش دارایی
۱۲	تحصیل دارایی (ارزیابی آن در رسیدن به اهداف) واگذاری دارایی
۱۳	عملیات متوقف شده (با در نظر گرفتن روند و صنعت: مبالغ و رخداد بیشتر: امتیاز کمتر)
۱۴	هزینه های تجدید ساختار دائمی (با در نظر گرفتن روند و صنعت: مبالغ و رخداد بیشتر: امتیاز کمتر)
۱۵	اقدام یک زمانی (با در نظر گرفتن روند و صنعت: مبالغ و رخداد بیشتر: امتیاز کمتر)
۱۶	اقدام غیر مترقبه (با در نظر گرفتن روند و صنعت: مبالغ و رخداد بیشتر: امتیاز کمتر)
۱۷	تغییرات حسابداری (با در نظر گرفتن روند و صنعت: مبالغ و رخداد بیشتر: امتیاز کمتر)
۱۸	هزینه های برگشت شده قبلی / ذخایر (با در نظر گرفتن روند و صنعت: مبالغ و رخداد بیشتر: امتیاز کمتر)
۱۹	درصد نرخ مالیات (تغییرات بزرگتر نسبت به نرخ قانونی، امتیاز کمتر)
۲۰	فراوانی معامله سهام با تضمین خرید توسط شرکت (با توجه به روند و درجه آن، رخداد بیشتر: امتیاز کمتر)

نمایه ۲، خلاصه معیارهای استفاده شده در مدل EQA (بلوواری، ۲۰۰۵)

۳- فرضیه‌های تحقیق

از آن‌جا که اطلاعات حسابداری برای مفید بودن در تصمیم‌گیری باید حائز ویژگی‌های مربوط بودن و قابلیت اعتماد باشد و از سوی دیگر، مفید بودن اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی در گرو قدرت تبیین و پیش‌بینی ارزش شرکت است و ارزش شرکت نیز از بازده فعلی و بازده‌های آینده آن تأثیری پذیرد، بازده سهام یکی از مفاهیمی است که مورد علاقه سرمایه‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان است.

بنابراین مسئله اصلی این تحقیق بررسی رابطه کیفیت سود و بازده سهام است و سؤالات این تحقیق به صورت زیر بیان می‌شود:

- ۱- آیا بین کیفیت سود و بازده سهام ارتباطی وجود دارد؟
- ۲- چه عواملی معرف کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است؟

با توجه به این سؤالات، فرضیه‌های تحقیق به صورت زیر تبیین می‌شود:

- ۱- بین کیفیت سود و بازده سهام، رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۲- بین کیفیت سود زیاد و بازده سهام، رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۳- بین کیفیت سود متوسط و بازده سهام، رابطه مستقیم وجود دارد.
- ۴- بین کیفیت سود کم و بازده سهام، رابطه مستقیم وجود دارد.

۴- روش‌شناسی و چگونگی اجرای تحقیق

قلمرو تحقیق

قلمرو مکانی تحقیق، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و دوره زمانی تحقیق، سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ است.

جامعه آماری و انتخاب نمونه

جامعه آماری این تحقیق تمام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که و برای انتخاب نمونه آماری از کل اعضای جامعه، شرکت‌هایی انتخاب شد که دارای ویژگی‌های زیر بود:

- ۱- به منظور قابل مقایسه بودن اطلاعات، پایان سال مالی شرکت‌ها ۲۹ اسفند باشد.
 - ۲- در دوره زمانی مورد تحقیق حداقل هر سه ماه یک بار سهام آنها مورد مبادله واقع شده باشد.
 - ۳- به منظور همگن بودن اطلاعات، شرکت‌ها از نوع تولیدی باشد.
 - ۴- در طی دوره مورد بررسی، تغییر سال مالی نداشته باشد.
 - ۵- اطلاعات مورد نیاز شرکت در دوره مورد بررسی موجود باشد.
- با توجه به این شرایط و محدودیت‌ها، از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در مجموع ۱۷۰ شرکت انتخاب شد.

روش جمع‌آوری داده‌ها

روش جمع‌آوری اطلاعات اسناد کاوی است. اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه بازده سهام از نرم‌افزارهای موجود و سالنامه‌های سازمان بورس اوراق بهادار استخراج شد. اطلاعات مربوط به متغیرهای مستقل از صورت‌های مالی شرکت‌های مورد مطالعه فراهم شد. در این رابطه از بانک‌های اطلاعاتی نرم افزار پارس پرتفولیو و سایت رسمی شرکت بورس اوراق بهادار تهران (www.irbourse.com) استفاده گردید. به منظور محاسبات و تحلیل‌های آماری نرم افزارهای Excel، Eviews، استفاده شد.

روش تحقیق

این تحقیق با توجه به هدف از نوع کاربردی و از لحاظ روش از نوع توصیفی - همبستگی است.

روش اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته

متغیر وابسته، نرخ بازده سهام است. این متغیر معادل میزان عایدی ایجاد شده از یک سهم در طول یک مقطع زمانی است. این عایدی، ناشی از تغییر در قیمت به اضافه هرگونه

سود یا بهره پرداختی و سایر عواید است. در آزمون فرضیات ارائه شده در این تحقیق از نرخ بازده سهام محاسبه شده به روش تاریخی به عنوان متغیر وابسته مطابق فرمول زیر استفاده شده است:

$$R_{it} = \frac{(1 + \alpha_1 + \alpha_2)(P_t + D) - P_0 - \alpha_1(1000)}{P_0 + \alpha_1(1000)}$$

$R_{i,t}$ = بازده سهام i در زمان t ام.

$D_{i,t}$ = سود تقسیم شده

$P_{i,t}$ = قیمت سهام i در زمان t ام.

$P_{i,t-1}$ = قیمت سهام i در زمان $t-1$ ام.

α_1 = درصد افزایش سرمایه از محل مطالبات و آورده نقدی

α_2 = درصد افزایش سرمایه از محل اندوخته‌ها

متغیر مستقل

متغیر مستقل در این تحقیق، کیفیت سود است. با توجه به نبودن یک روش مورد قبول همگان در اندازه‌گیری کیفیت سود، محقق سعی کرده است معیارهایی را شناسایی کند که مورد توافق بیشتر پژوهشگران است. به منظور شناسایی عوامل معرف کیفیت سود، پانزده مورد از تحقیقاتی که اخیراً انجام شده است در خصوص اندازه‌گیری کیفیت سود مورد مطالعه قرار گرفت که در این مطالعات ۴۰ عامل معرف کیفیت سود شناسایی شد. در مرحله بعد، ده معیار مشترک انتخاب شد که اولاً دارای بیشترین تعداد رخداد بین تحقیقات اخیر (مورد توافق بیشتر پژوهشگران) و ثانیاً قابل بررسی در بورس اوراق بهادار تهران است. این ده معیار شامل میزان تحقق سود نقدی (۷ مورد مشترک)، نرخ رشد سود (۶ مورد مشترک)، ارزیابی سود ناخالص (۶ مورد مشترک)، ارزیابی اقلام تعهدی (۵ مورد مشترک)، ارزیابی سود عملیاتی (۴ مورد مشترک)، ارزیابی حساب‌های دریافتی (۴ مورد مشترک)، نسبت گردش دارایی (۳ مورد مشترک)، بازده دارایی‌ها (۲ مورد مشترک)،

بازده کل سرمایه به کار گرفته شده (۲ مورد مشترک) و نسبت سرمایه‌گذاری مجدد دارایی‌ها (۲ مورد مشترک) است

این ده معیار ارزیابی کیفیت سود از معیارها و مدل‌های مطرح شده در تحقیقات اخیر بسیار جامع‌تر است و نمایه ۳، معیارهای انتخابی ارزیابی کیفیت سود را به همراه روش محاسبه و میزان امتیاز آن نشان می‌دهد.

نمایه ۳: مدل ارزیابی کیفیت سود

ردیف	نام معیار	روش محاسبه	توضیحات	میزان امتیاز
۱	میزان تحقق نقدی سود	$\frac{\text{وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی}}{\text{سود عملیاتی}}$	هرچقدر این نسبت بزرگ‌تر باشد، سود به وجه نقد نزدیک‌تر و دارای کیفیت بهتری است.	۱-۱۰
۲	ارزیابی سود ناخالص	$\frac{\text{سود ناخالص}}{\text{فروش}}$	هرچقدر این نسبت بزرگ‌تر باشد، کیفیت سود بیشتر است.	۱-۱۰
۳	نرخ رشد سود	$g_t = \frac{eps_t - eps_{t-1}}{eps_{t-1}} \times 100\%$	هرچقدر نرخ رشد سود طی دوره زمانی تحقیق بیشتر باشد، کیفیت سود بهتر است.	۱-۱۰
۴	ارزیابی اقلام تعهدی	$TA_t = (\Delta CA_t - \Delta Cash_t - \Delta cl_t + \Delta STD_t - Depn_t) *$	هرچقدر میزان اقلام تعهدی بزرگ‌تر باشد، کیفیت سود کمتر است.	۱-۱۰
۵	نسبت گردش دارایی	$\frac{\text{فروش خالص}}{\text{جمع دارایی‌ها}}$	هرچه این نسبت بزرگ‌تر باشد، کیفیت سود بهتر است.	۱-۱۰

۱-۱۰	هر چقدر این نسبت بزرگ تر باشد ، کیفیت سود بهتر است.	$\frac{\text{سود عملیاتی}}{\text{فروش}}$	ارزیابی سود عملیاتی	۶
۱-۱۰	هر چقدر این نسبت بزرگ تر باشد ، کیفیت سود کمتر است.	$\frac{\text{درصد تغییر در حساب های دریافتی}}{\text{درصد تغییر در فروش}}$	ارزیابی حساب های دریافتی	۷
۱-۱۰	هر چقدر این نسبت بزرگ تر باشد ، کیفیت سود بهتر است.	$\frac{\text{سود عملی آئینده}}{\text{حقوق صاحبان سهام}}$	بازده سرمایه	۸
۱-۱۰	هر چقدر این نسبت بزرگ تر باشد ، کیفیت سود بهتر است.	$\frac{\text{مخارج سرمایه ای در سال جاری}}{\text{هزینه استهلاک}}$	سرمایه گذاری مجدد دارایی های مولد	۹
۱-۱۰	هر چقدر این نسبت بزرگ تر باشد ، کیفیت سود بهتر است.	$\frac{\text{سود عملیاتی}}{\text{جمع دارایی ها}}$	بازده داراییها	۱۰

*Tat: کل اقلام تعهدی در سال t

ΔCA : تغییر در داراییهای جاری غیر نقدی

ΔCl : تغییر در بدهی های جاری

Depn: هزینه استهلاک

$\Delta Cash$: تغییر در وجه نقد

ΔSTD : تغییر در حصه جاری

همانطور که در این نمایه مشخص نشده است به منظور تعیین میزان امتیاز کیفیت

سود شرکت های نمونه به صورت زیر عمل می شود:

(۱) اندازه هر یک از معیارها از طریق فرمول مربوط به آن محاسبه می شود.

(۲) شرکت ها بر حسب اندازه هر یک از معیارها به صورت صعودی یا نزولی (حسب

مورد) در هر سال مالی به طور جداگانه مرتب می شوند.

۳) با توجه به این که هر معیار می‌تواند امتیاز ۱۰-۱ را به خود اختصاص دهد، شرکت‌ها در ده دسته مساوی طبقه‌بندی می‌شوند که بدین ترتیب در هر دسته ۱۷ شرکت جای می‌گیرد ($17 = 170/10$).

۴) به دسته برتر (حسب مورد) از لحاظ مقدار به دست آمده هر معیار، امتیاز ۱۰، دسته بعدی امتیاز ۹، و به دسته ای که کمترین مقدار را دارا است، امتیاز یک داده می‌شود.

۵) برای تک تک معیارها بر اساس این مراحل و هر سال به طور جداگانه عمل می‌شود.

۶) امتیاز به دست آمده از معیارهای ده گانه هر شرکت جمع‌بندی، و امتیاز کل مربوط به کیفیت سود برای هر شرکت در هر سال در نهایت تعیین می‌شود که این امتیاز می‌تواند عددی بین ۱۰-۱۰۰ باشد.

۷) امتیاز کل به دست آمده برای هر شرکت بر عدد ۱۰۰ تقسیم می‌شود تا بر حسب درصد تعیین شود.

۸) امتیاز کیفیت سود برای هر شرکت بر مبنای روش پیش گفته بر حسب درصد در دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ محاسبه می‌شود که نهایتاً هر شرکت ۶ امتیاز کیفیت سود خواهد داشت.

۹) ارتباط بین بازده سهام هر شرکت با معیار کل کیفیت سود آن (آزمون فرضیه اول تحقیق) بر اساس داده‌های ترکیبی آزمون می‌شود.

پس از محاسبه متغیر مستقل (کیفیت سود) به منظور آزمون آماری فرضیه‌های دوم، سوم و چهارم به دلیل اینکه امتیاز کل کیفیت سود هر شرکت در هر سال حداقل ۱۰ و حداکثر ۱۰۰، است، تفاوت حداکثر و حداقل امتیازات ($100 - 10 = 90$) به سه دسته طبق جدول ذیل تقسیم‌بندی می‌شود:

نمایه ۴: طبقه بندی کل امتیاز کیفیت سود

دسته	امتیاز	کیفیت سود
دسته اول	۱۰-۴۰	کم
دسته دوم	۴۱-۷۰	متوسط
دسته سوم	۷۱-۱۰۰	زیاد

از آنجا که به منظور استفاده از داده‌های ترکیبی باید تعداد و عنوان شرکت‌ها در هر دسته ثابت باشد به دلایل زیر، روش طبقه‌بندی میانگین به منظور آزمون فرضیه‌های یاد شده به کار برده می‌شود.

- (۱) امتیاز کل کیفیت سود هر شرکت در سال‌های ۸۵-۸۰ متفاوت است. در نتیجه آنها در یک دسته ثابت قرار نمی‌گیرند.
- (۲) تعداد شرکت‌ها در دسته‌های سه تایی ذکر شده متغیر است.

طرز استفاده از طبقه بندی میانگین

- (۱) امتیاز کل کیفیت سود هر شرکت را طی سال‌های ۸۵-۸۰ با هم جمع، و بر تعداد سال‌ها تقسیم می‌کنیم؛ مثال: امتیاز کل کیفیت سود شرکت ایران خودرو طی سال‌های ۸۵-۸۰ به شرح زیر است.

سال	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	جمع
امتیاز	۶۹	۶۲	۶۹	۵۸	۷۷	۴۹	۳۸۴
دسته	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	-----
کیفیت سود							

$$\frac{384}{6} = 64 = \text{میانگین کیفیت سود شرکت ایران خودرو}$$

۲) بر اساس میانگین امتیاز کیفیت سود محاسبه شده، هر شرکت در یکی از دسته‌ها طبق نمایه شماره ۴ قرار می‌گیرد. طبق مثال بالا شرکت ایران خودرو بر اساس میانگین کیفیت سود به دست آمده جزء دسته متوسط در هر سال طبق روش داده‌های ترکیبی آزمون می‌شود. (در ضمن میانگین امتیاز کیفیت سود هر شرکت تنها به عنوان معیاری به منظور تعیین دسته هر شرکت مورد استفاده قرار می‌گیرد).

۳) سرانجام فرضیات دوم، سوم و چهارم تحقیق بر اساس داده‌های ترکیبی آزمون می‌شوند.

به منظور بررسی بیشتر رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام، شرکت‌های نمونه از نظر کیفیت سود به سه سطح زیاد، متوسط و کم تقسیم‌بندی، و به بررسی روابط آنها در هر یک از سطوح پرداخته می‌شود.

۵- نتایج تجربی تحقیق

در این بخش نتایج تجزیه و تحلیل آماری هر یک از فرضیه‌های تحقیق به صورت خلاصه ارائه می‌شود.

فرضیه اول: «بین کیفیت سود و بازده سهام، رابطه مستقیم وجود دارد.»

نمایه شماره ۵: نتایج تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی $R = \alpha_1 + \beta_1 Q + u_1$

فرضیه	متغیر	ضریب	آماره t	P.Value	R^2	آماره F	آماره DW
1	عرض ازمبدأ	0.631156	5.184959	0.0000	0.328395	21.424830	2.106004
	کیفیت سود	1.230594	6.112874	0.0000			

نتایج آزمون‌های آماری فرضیه اول که در نمایه ۵ منعکس شده است، نشان می‌دهد که:

۱- مقدار آماره t به دست آمده در مورد ضریب رگرسیون ($t = ۶/۱۱$) در سطح خطای $۰/۰۵$ از t متناظر آن در جدول ($۱/۶۴ = ۸۵۰$ و $۰/۰۵$) بزرگتر است که نشان دهنده معنی دار بودن ضریب رگرسیون است. هم چنین نشان می دهد که ضریب مقدار صفر به خود نمی گیرد.

۲- حد بالای آماره دورین- واتسون (d_u) معادل $۱/۷۷$ است. از آن جا که مقدار آماره دورین- واتسون به دست آمده ($۲/۱۰۶۰۰۴$) در محدوده $d_u < d_o < 4 - d_u$ قرار دارد، جملات خطای این مدل خود همبستگی ندارد.

در آزمون فرضیه اول با توجه به اطلاعات نمایه ۵ معادله رگرسیون برآزش شده به منظور توضیح رابطه بین کیفیت سود به عنوان متغیر مستقل و نرخ بازده سهام به عنوان متغیر وابسته به شرح زیر است:

$$R = 0.631156 + 1.230594Q + u_1$$

همان طور که ملاحظه می شود، مدل انتخاب شده، معادله خطی ساده است. میزان ضریب تعیین (R^2) به دست آمده نشان می دهد که حدود $۳۲/۸۳$ ٪ از تغییرات نرخ بازده سهام توسط کیفیت سود هر دوره توضیح داده می شود. این ضریب تعیین نشان دهنده همبستگی مثبت و تقریباً زیاد بین متغیرهای کیفیت سود (توضیحی) و بازده سهام (وابسته) در این مدل است.

فرضیه دوم: «بین کیفیت سود زیاد و بازده سهام رابطه مستقیم وجود دارد».

نمایه شماره ۶: نتایج تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی $R_H = \alpha_2 + \beta_2 Q_H + u_2$

فرضیه	متغیر	ضریب	آماره t	P.Value	R^2	آماره F	آماره DW
۲	عرض ازمبدأ	0.219360	2.744297	0.0021	0.343964	24.417640	1.876999
	کیفیت سود زیاد	0.744651	4.950970	0.0000			

تجزیه و تحلیل نتایج آزمون‌های آماری مربوط به فرضیه دوم:

نتایج آزمون‌های آماری فرضیه دوم که در نمایه ۶ منعکس شده است، نشان می‌دهد که:
 ۱- مقدار آماره t به دست آمده در رابطه با ضریب رگرسیون ($t = ۴/۹۵$) در سطح خطای $۰/۰۵$ از t متناظر آن در جدول ($۱/۶۶ = ۸۵۰$ و $۰/۰۵$) بزرگتر است که نشان دهنده معنی دار بودن ضریب رگرسیون است. هم‌چنین نشان می‌دهد که ضریب مقدار صفر به خود نمی‌گیرد.

۲- حد بالای آماره دورین- واتسون (d_u) معادل $۱/۶۷$ است. از آن‌جا که مقدار آماره دورین- واتسون به دست آمده ($۱/۸۷۶۹۹۹$) در محدوده $d_u < d_o < 4 - d_u$ قرار دارد، جملات خطای این مدل، خود همبستگی ندارد.

در آزمون فرضیه دوم با توجه به اطلاعات نمایه ۶ معادله رگرسیون برآزش شده به منظور توضیح رابطه بین کیفیت سود زیاد به عنوان متغیر مستقل و نرخ بازده سهام به عنوان متغیر وابسته به شرح زیر است:

$$R_H = 0.219360 + 0.744651Q_H + u_2$$

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، مدل انتخاب شده، معادله خطی ساده است. میزان ضریب تعیین (R^2) به دست آمده نشان می‌دهد که حدود $۳۴/۳۹\%$ از تغییرات نرخ بازده سهام توسط متغیر کیفیت سود زیاد هر دوره توضیح داده می‌شود. این ضریب تعیین نشان‌دهنده هم‌بستگی مثبت و تقریباً زیاد بین متغیرهای کیفیت سود (توضیحی) و بازده سهام (وابسته) در این مدل است.

فرضیه سوم: « بین کیفیت سود متوسط و بازده سهام، رابطه مستقیم وجود دارد. »

نمایه شماره ۷: نتایج تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی $R_M = \alpha_3 + \beta_3 Q_M + u_3$

فرضیه	متغیر	ضریب	آماره t	P.Value	R^2	آماره F	آماره DW
۳	عرض از مبدأ	0.939806	2.928758	0.0018	0.463933	32.727717	1.780436
	کیفیت سود متوسط	0.868551	8.207863	0.0000			

نتایج آزمون‌های آماری فرضیه سوم که در نمایه ۷ منعکس شده است، نشان می‌دهد که:

۱- مقدار آماره t به دست آمده در رابطه با ضریب رگرسیون ($t = ۸/۲۰$) در سطح خطای $۰/۰۵$ از t متناظر آن در جدول ($۱/۶۴ = ۸۵۰$ و $۰/۰۵$) بزرگ‌تر است که نشان‌دهنده معنی‌دار بودن ضریب رگرسیون است. و هم‌چنین نشان می‌دهد که ضریب مقدار صفر به خود نمی‌گیرد.

۲- حد بالای آماره دورین-واتسون (d_u) معادل $۱/۷۷$ است. از آن‌جا که مقدار آماره دورین-واتسون به دست آمده ($۱/۷۸۰۴۳۶$) در محدوده $d_u < d_o < 4 - d_u$ قرار دارد، جملات خطای این مدل دارای خود همبستگی نیست.

در آزمون فرضیه سوم با توجه به اطلاعات نمایه ۷ معادله رگرسیون برآزش شده به منظور توضیح رابطه بین کیفیت سود متوسط به عنوان متغیر مستقل و نرخ بازده سهام به عنوان متغیر وابسته به شرح زیر است:

$$R_M = 0.939806 + 0.868551Q_M + u_3$$

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، مدل انتخاب شده، معادله خطی ساده است. میزان ضریب تعیین (R^2) به دست آمده نشان می‌دهد که حدود $۴۶/۳۹\%$ از تغییرات نرخ بازده سهام با کیفیت سود متوسط هر دوره توضیح داده می‌شود. این ضریب تعیین نشان‌دهنده همبستگی مثبت و تقریباً زیاد بین متغیرهای کیفیت سود متوسط (توضیحی) و بازده سهام (وابسته) در این مدل است.

فرضیه چهارم: "بین کیفیت سود کم و بازده سهام رابطه مستقیم وجود دارد."

نمایه شماره ۸: نتایج تجزیه و تحلیل رگرسیون خطی $R_L = \alpha_4 + \beta_4 Q_L + u_4$

فرضیه	متغیر	ضریب	آماره t	P.Value	R^2	آماره F	آماره DW
۴	عرض از مبدأ	0.115797	8.976710	0.0000	0.469345	29.472718	1.693193
	کیفیت سود کم	-0.172243	-5.663853	0.0000			

نتایج آزمون‌های آماری فرضیه چهارم که در نمایه ۸ منعکس گردیده، شده

است، که:

۱- مقدار آماره t به دست آمده در رابطه با ضریب رگرسیون ($t = -5/66$) در سطح خطای ۰/۰۵ از t متناظر آن در جدول ($t = 1/66$ و 850) کوچک‌تر است که نشان‌دهنده معنی دار بودن ضریب رگرسیون است. هم‌چنین نشان می‌دهد که ضریب مقدار صفر به خود نمی‌گیرد.

۲- حد بالای آماره دوربین- واتسون (d_u) معادل ۱/۶۷ است. از آن جا که مقدار آماره دوربین- واتسون به دست آمده (۱/۶۹۳۱۹۳) در محدوده $d_u < d_o < 4 - d_u$ قرار دارد، جملات خطای این مدل دارای خود همبستگی نیست.

در آزمون فرضیه چهارم با توجه به اطلاعات نمایه ۸ معادله رگرسیون برازش شده به منظور توضیح رابطه بین کیفیت سود کم به عنوان متغیر مستقل و نرخ بازده سهام به عنوان متغیر وابسته به شرح زیر می‌باشد:

$$R_L = 0.115797 - 0.172243Q_L + u_4$$

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، مدل انتخاب شده، معادله خطی ساده است. میزان ضریب تعیین (R^2) به دست آمده نشان می‌دهد که حدود ۴۶/۳۹٪ از تغییرات نرخ بازده سهام توسط کیفیت سود کم هر دوره توضیح داده می‌شود. این ضریب تعیین نشان‌دهنده

همبستگی منفی و تقریباً زیاد بین متغیرهای کیفیت سود (توضیحی) و بازده سهام (وابسته) در این مدل است.

۶- نتیجه گیری

نتایج فرضیه اول

در این تحقیق به منظور دستیابی به یک شاخص جامع اندازه گیری کیفیت سود از ده معیار اندازه گیری استفاده شده است که اولاً دارای بیشترین تعداد رخداد در تحقیقات اخیر (مورد توافق بیشتر پژوهشگران)، و ثانیاً قابل بررسی در بورس اوراق بهادار تهران باشد. این ده معیار شامل میزان تحقق سود نقدی، ارزیابی سود ناخالص، نرخ رشد سود، ارزیابی ارقام تعهدی، نسبت گردش دارایی، ارزیابی سود عملیاتی، ارزیابی حساب‌های دریافتی، بازده کل سرمایه به کار گرفته شده، نسبت سرمایه گذاری مجدد دارایی‌ها و بازده دارایی‌ها است.

به منظور بررسی ارتباط بین متغیر وابسته (بازده سهام) و متغیر مستقل (کیفیت سود)، فرضیه تحقیق در قالب مدل رگرسیون طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۸۰ مورد آزمون قرار گرفت.

نتایج آزمون این فرضیه حاکی از وجود رابطه مثبت بین کیفیت سود (Q) و نرخ بازده سهام (R) است؛ به عبارت دیگر کیفیت سود در شکل گیری بازده سهام نقش دارد. توجه به ضریب تعیین نیز مشخص می‌سازد که رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام قوی نیست و تنها ۳۳ درصد از تغییرات بازده سهام توسط کیفیت سود توضیح داده می‌شود.

نتایج فرضیه دوم

به منظور بررسی بیشتر رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام، شرکت‌های نمونه از نظر کیفیت سود به سه سطح زیاد، متوسط و کم تقسیم بندی، شد و به بررسی این رابطه در هر یک از سطوح پرداخته شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که کیفیت سود در سطح زیاد رابطه معنی دار و مثبت با بازده سهام شرکت‌های نمونه دارد. ضریب تعیین آزمون فرضیه دوم

بیانگر این است که کیفیت سود حدود ۳۴ درصد از بازده سهام را توضیح می‌دهد که با نتایج تحقیقات خوش طینت و همکاران مطابقت دارد و از آنجا که بازده سهام تحت تأثیر تغییرات قیمت بازار سهام (سود سرمایه‌ای) است، تأثیر ارتباط کیفیت سود (که حاصل عملکرد شرکت است) با بازده سهام مبین قضاوت آگاهانه بازار سرمایه نسبت به عملکرد شرکت‌هاست؛ به عبارتی معیارهای ارزیابی عملکرد درونی شرکت‌ها با قضاوت بیرونی همخوانی دارد.

نتایج فرضیه سوم

نتایج از آزمون فرضیه سوم بیانگر وجود رابطه معنی‌دار و مثبت بین کیفیت سود در سطح متوسط و بازده سهام است. ضریب تعیین نیز بیانگر این است که کیفیت سود حدود ۴۶ درصد از بازده سهام را توضیح می‌دهد. از اندازه‌های ضریب تعیین مشخص است که کیفیت سود در سطح متوسط در مقایسه با کیفیت سود در سطح زیاد، رابطه قوی‌تری با بازده سهام خواهد داشت که نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق خوش طینت و همکاران در این زمینه همخوانی ندارد.

نتایج فرضیه چهارم

نتایج از آزمون فرضیه چهارم بیانگر وجود رابطه معنی‌دار بین کیفیت سود در سطح پایین و بازده سهام است این در حالی است که نتایج تحقیقات خوش طینت و ایمانی نشان می‌دهد که رابطه‌ای بین کیفیت سود در سطح کم و بازده سهام وجود ندارد. ضریب تعیین آزمون مبین این است که رابطه قوی‌تری بین کیفیت سود کم و بازده سهام وجود دارد و حدود ۴۷ درصد تغییرات بازده به واسطه تغییرات کیفیت سود بیان می‌شود. وجود رابطه منفی در ضریب رگرسیون ناشی از این است که تغییرات قیمت سهام و در نتیجه محاسبه بازده سهام با تغییرات کیفیت سود شرکت‌هایی که در کیفیت ضعیف هستند، هم جهت نیست و این امر نیز ناشی از قضاوت ناآگاهانه بازار سرمایه نسبت به کیفیت سود شرکت‌هاست.

۷- تفسیر نتایج

این منطقی است که سرمایه گذار هنگام انتخاب و پیشنهاد قیمت برای خرید سهام، علاوه بر بررسی کمیت (مبلغ) سود پیش‌بینی شده شرکت‌ها به کیفیت سود (سلامت مالی شرکت) نیز توجه کند. کیفیت سود به توانایی سود گزارش شده در انعکاس سود واقعی شرکت‌ها، پیش‌بینی سودهای آینده، میزان نقدی بودن آن و هم‌چنین به ثبات و عدم تغییرپذیری سود گزارش شده اشاره دارد. بنابراین می‌توان انتظار داشت که بین این دو نسبت، رابطه مثبت و قوی وجود داشته باشد و قضاوت بازار سرمایه نسبت به قیمت سهام شرکت‌ها و در نتیجه محاسبه بازده سهام تحت تأثیر کیفیت سود قرار گیرد. نتایج این تحقیق حاکی از وجود رابطه مثبت بین بازده سهام و کیفیت سود زیاد و متوسط است که علت آن را می‌توان ناشی از قضاوت آگاهانه سرمایه‌گذاران و توجه آنها به مفهوم کیفیت سود دانست؛ لیکن کیفیت سود کم و بازده سهام ارتباط معکوس دارد.

۸- پیشنهاد های تحقیق

به سرمایه‌گذاران، تحلیل‌گران مالی و سایر ذی‌نفعان توصیه می‌شود به کیفیت اطلاعات منتشر شده به‌ویژه سود توجه بیشتری بکنند و آن را در مدل‌های تصمیم‌گیری خود لحاظ نمایند.

۱- به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود که بر اساس این تحقیق و مطالعات تکمیلی، روشی برای ارزیابی و افشای کیفیت سود طراحی کند و معیارهای کیفیت سود را مشخص سازد و در این خصوص، شرکت‌های برتر را از لحاظ کیفیت سود را به سرمایه‌گذاران معرفی کند.

۲- با توجه به اهمیت ارزیابی کیفیت سود به مؤسسات مشاور مالی پیشنهاد می‌شود شرکت‌ها را از لحاظ کیفیت سود بررسی کنند و بر این اساس، رتبه‌بندی شرکت‌ها اعلام شود.

۳- با توجه به وقایع مربوط به ورشکستگی تعدادی از شرکت‌های بزرگ خارج از کشور که منشأ آن گزارش سودهای واهی و بی‌کیفیت بود به سازمان حسابرسی و جامعه

حسابداران رسمی پیشنهاد می‌شود، حساب‌برسان را به بررسی معیارهای مربوط به کیفیت ملزم کنند.

۴- با توجه به آشنایی کم دانشجویان رشته‌های حسابداری، اقتصاد و علوم مالی با دانش تحلیل مالی به بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود با ایجاد یک مرکز تحقیقات مالی (به ویژه برای ارزیابی کیفیت سود شرکت‌ها)، ضمن آشنایی دانشجویان با مباحث تجزیه و تحلیل مالی، زمینه لازم را به منظور شفافیت بازار و ارتقای سطح آگاهی سرمایه‌گذاران فراهم آورد. این مرکز می‌تواند به صورت مجازی آموزش‌های لازم را ارائه کند.

پیشنهاد برای تحقیقات آینده

با توجه به اهمیت پدیده کیفیت اطلاعات حسابداری به ویژه سود حسابداری به نظر می‌رسد مطالعات بیشتر و در نظر گرفتن جوانب دیگر به روشن شدن این موضوع کمک می‌کند. این تحقیق می‌تواند به عنوان الگویی به منظور مطالعات بعدی باشد. خلاصه عناوین پیشنهادی برای تحقیقات آینده به شرح ذیل پیشنهاد می‌شود:

۱- در این تحقیق شاخص ارزیابی کیفیت سود توسط ده معیار انتخابی اندازه‌گیری شده است. به منظور اندازه‌گیری دقیق‌تر کیفیت سود، می‌توان از معیارهای بیشتری استفاده کرد.

۲- بررسی فرضیه تحقیق با تعداد بیشتر مشاهدات می‌تواند نتایج معتبرتری در اختیار قرار دهد.

۳- بررسی رابطه استقلال حساب‌برس و کیفیت سود

۴- بررسی رابطه کیفیت سود و هزینه سرمایه

۵- بررسی نقش و جایگاه حسابداری و روش‌های نظارتی در ارائه کیفیت سود

شرکت‌ها

۶- کنترل اندازه و یا ریسک شرکت‌های نمونه در طرح تحقیق فعلی

منابع و مأخذ

- احمدپور، مهدی (۱۳۸۵). «بررسی رابطه بین کیفیت سود و ضریب (P/E) در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- ایمانی، محمد (۱۳۸۶). «ارائه مدلی برای رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، پایان نامه دکترای حسابداری، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- بولو، قاسم (۱۳۸۵). «نظام راهبری شرکت و تأثیر آن بر کیفیت سود». مجله اقتصادی بورس، شماره ۵۲، ص ۸-۱۲.
- خوش طینت، محسن و شاهپور اسماعیلی (۱۳۸۵). «بررسی رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام»، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۱۲ و ۱۳.
- خواجهی، شکر... و امین ناظمی (۱۳۸۴). «بررسی ارتباط بین کیفیت سود و بازده سهام با تأکید بر نقش ارقام تعهدی در بورس اوراق بهادار تهران»، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۰.
- ظریف فرد، احمد (۱۳۷۸)، «شناسایی و تحلیل عوامل مرتبط با ارزیابی کیفیت سود در بنگاه‌های اقتصادی ایران»، پایان نامه دکترای حسابداری، دانشگاه تهران.
- Bellovary, J, Giacomino, E, & Akers M.D. (2005). "Earning Quality: Its Time to Measure And Report ". *The CPA Journal*.
- Dechow, P. & Dichev, D. (2002). " The Quality of Accruals And Earnings : the Role of Accrual Estimation Errors ". *The Accounting Review, Vol (77), pp.35-59*.
- Mikhail, M, Walther, B, & Willis, R. (2003). "Reactions To Dividend Changes Conditional On Earning Quality". *Journal of Accounting Auditing and Finance, Vol.18, No.1, pp.121-151 Publishing*.
- Pratt.(2003). "Investors Perception Of Earnings Quality, Auditor Independence, And The Usefulness of Audited Financial Information ". *Accounting Horizons 17 (supplement)*.
- Ramcharan, H. (2002). "An Empirical Analysis Of Determinants Of the P/E Ratio In Emerging Markets ". *Emerging Markets Review, pp 165-178*.
- Richardson, S, Sloan, R, Soliman, M, & Tuna, I. (2001). "Information In Accruals About The Quality Of Earnings". *Working paper university of Michigan business school, Ann. Arbor, pp.52*.
- Revsine, L, Collins, D, & Johnson, B. (1999). "Financial Reporting And Analysis". *New Jersey, Upper Saddle River, Prentice Hall*.